

Hakemli Makale
Revised Article

Adıyaman'da İmalat Sanayinin Gelişimi ve Yapısı

Development and Structure of Manufacturing Industry in Adıyaman

Muzaffer BAKIRCI

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

ÖZ

Hâlihazırda Türkiye'de sanayi sektörü, gerek milli gelire ve gerekse oluşturduğu istihdam bakımından genel ekonominin temel araçlarından biri olma niteliği taşımaktadır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte hız kazanan sanayileşme faaliyetleri, uzun süre sadece belirli merkezlerde kümelenme şeklinde gerçekleşmiştir. Sonraki yıllarda daha fazla sayıda merkezin bu sürece dâhil edilmesi çabası, sanayinin yurt sathına yayılmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada Sanayi faaliyetlerini Adıyaman ili özelinde irdelemeyi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ilde imalat sanayinin gelişimi ve mevcut yapısı Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü verileri esas alınarak değerlendirilmiştir. Sanayileşme sürecine oldukça geç katılmış illerden biri olan Adıyaman'da, 1980'li yıllara kadar birkaç kamu işletmesi dışında fabrika tipi sanayi mevcut değilken, bu dönemden itibaren gerçekleştirilen teşviklerle imalat sanayi işletmelerinde belirgin bir artış sağlanmaya başlanmıştır. Nitekim 1955 yılında pamuklu ve çırçır fabrikasının açılmasıyla başlayan imalat sanayi sektöründe işletme sayısı; 1994 yılında 28'e, 1998'de 91'e, 2001 yılında 98'e, 2006 yılında 146'ya, 2008 yılında 225'e ve nihayet 2011 yılında 259'a yükselmiştir. Belirtilen süreçte sadece işletme sayılarında değil buna paralel olarak istihdam miktarında da önemli bir artış meydana gelmiştir. Bu çerçevede 1994 yılında 3192 kişi olan imalat sanayi sektörü istihdamı, 2001 yılında 5124'e, 2006'da 7222'ye, 2008'de 9876'ya ve 2011 yılında ise 10633'e yükselmiştir. 1950 sonrası Adıyaman imalat sanayinde işletmelerin faaliyet kollarında da belirgin değişimler meydana gelmiş, 1990'lı yılların sonlarına kadar, başta gıda sanayi olmak üzere tarıma dayalı sanayi işletmeleri yoğunlukla yer alırken, bu dönemden itibaren tekstil imalat kolu öne çıkmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Adıyaman, İmalat Sanayi, Gelişim, Yapı, İstihdam.

Geliş/Received: 25.08.2012

Kabul/Accepted: 14.02.2013

ABSTRACT

Currently, the industry sector is one of the main tools of the general economy in terms of providing the value added and employment in Turkey. Industrial activities which were accelerated by the Founding of Turkish Republic clustered only in certain centers for a long period. The years later due to the effort to add a great number of the new centers, created to spread of industry throughout the country. In this study its aimed to analyze the case of manufacturing industrial activities in the province of Adıyaman. In this context, its examined the development and the current structure of manufacturing industry in the province on the basis of data from the Provincial Directorate of Industry and Trade. Adıyaman is one of the provinces participated in the industrialization process quite late. Until the 1980s, except for a few public enterprises there were not factory-type industry sector in Province. But by the incentives from this period created a significant increase in manufacturing industry sector. The beginning of manufacturing industry by founding the cotton ginning factory in 1955, than industrial enterprises increased period by period. In fact, while the number of enterprises were 28 in the year of 1994 than reached 91 in 1998, 98 in 2001, 146 in 2006, 225 in 2008 and finally 259 in the year of 2011. In the specified process, not only for the number of enterprises but also in parallel, its observed a significant increase in the amount of employment. In this context, while the 3192 people employed in the manufacturing industry sector in the year of 1994, the number of employee increased 5124 in 2001, 7222 in 2006, 9876 in 2008 and finally 10633 in the year of 2011. After 1950 significant changes have occurred in the subsectors of manufacturing industry as well. While there were the intensity in the agriculture-

Sorumlu yazar/Corresponding author
(M.Bakırcı) mubak@istanbul.edu.tr

based enterprises until the late 1990s, after this period has begun to replace the textile manufacturing sub sector.

Keywords: Turkey, Adıyaman, Manufacturing Industry, Development, Structure, Employment.

GİRİŞ

Bilindiği üzere 18.yüzyılın ikinci yarısından sonra buharla çalışan motorun icadı bu motorların sanayi sektöründe kullanılmaya başlanması, yeryüzünde çok hızlı mekânsal ve sosyo-ekonomik dönüşümlerin yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Sanayinin bu etkisi günümüzde de en açık bir şekilde devam etmekte ve ülkeler sanayileşme sürecine dahil olmak veya varolan sanayilerini geliştirmek konusunda adeta bir yarış içinde bulunmaktadır.

Günümüzde sanayinin genel ekonomik yapı içinde çok önemli bir yer tuttuğu Türkiye’de, sanayileşme sürecine geç katılmış olmakla birlikte cumhuriyetin ilanından itibaren belirtilen sektörün geliştirilmesi için çaba serf edilmiştir. Başlangıçta özel sektör eksenli sanayi geliştirme çabaları daha sonra devlet destekli bir yapıya dönüşmüştür.

1930’u yıllardan itibaren, “sanayinin sadece coğrafi şartların elverdiği sahalarda değil, potansiyeli zayıf olan sahalarda da geliştirilmesi ve bir yandan iç talebe cevap verecek, diğer taraftan döviz sağlanması amacıyla ihraç ürünleri üretilmesi gereğinden hareketle Beşyıllık Sanayi Planlarının hazırlanması yeni bir döneme işaret etmiştir (ARDEL, 1943:321)”.

1933 yılında uygulamaya konulan ve Türkiye’de sanayinin gelişme eksenlerini ortaya koyan Birinci Sanayi Planı’yla mevcut sanayi kollarının geliştirilmesi sağlanırken, yeni sanayi kollarının da teşkil ettirilmesi mümkün olmuştur (AFET İNAN, 1972:16). Yaşanan gelişmeler sadece sanayi kolları ve işletmeleriyle sınırlı kalmamış yeni sanayi merkezlerinin de ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı’nın yaşandığı 1940’lı yıllar, ekonominin tüm sektörlerinde olduğu gibi sanayi alanında da gelişmenin yavaşladığı bir dönem niteliği taşımış, 1950’li yıllardan itibaren ise liberal ekonomi politikalarıyla birlikte yeniden hızlı bir gelişme eğilimine girmiştir.

1960’lı yıllardan itibaren kalkınmanın tarım-sanayi işbirliğiyle sağlanacağı yaklaşımı yerini, 1980’li yıllara gelindiğinde neredeyse tamamen sanayi ağırlıklı (özellikle ihracata yönelik) bir kalkınma modeline bırakmıştır. Bu durum sanayi sektörünün milli gelirden ve istihdamdaki payının her geçen gün artmasını beraberinde getirmiştir. Yine 1980’li yılların ortalarından itibaren hız kazanan özelleştirmeler sonucunda devlet teşekküllerinin sanayi sektöründeki etkisi azalmaya başlamış ve özel sektör ağırlık bir yapı ortaya çıkmıştır.

1970’li yıllardan itibaren hayata geçirilen “kalkınmada öncelikli il” uygulamaları, büyük ölçüde batı bölgelerinde yeralan ve büyük şehirlerde yoğunlaşan sanayi alanları dışında merkezlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (IŞIK 2000, MUTLUER, 2003, YAŞAR, 2004, ÜNAL, 2010)

Günümüzde de sadece genel olarak sanayi sektörünün geliştirilmesi değil, aynı zamanda bu faaliyetlerin belirli bölgelerde yoğunlaşmasının ortaya çıkardığı mekânsal ve sosyo-ekonomik sorunların azaltılması ve bölgelerarası eşitsizliğin giderilmesi de büyük önem arz etmekte, bu durum sanayi faaliyetlerinin kümelendiği belirli merkezler dışında yeni sahaların teşvik edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Adıyaman, sahip olduğu coğrafi özellikler dolayısıyla gelişmişlik düzeyi bakımından geride kalmış bir il durumundadır. 1980’li yıllara kadar birkaç kamu işletmesi dışında kayda değer herhangi bir fabrika tipi sanayi faaliyeti görülmeyen ilde, belirtilen dönemden itibaren gerçekleştirilen sanayi teşvikleriyle birlikte bir hareketlenme söz konusu olmuştur.

Özellikle 06 Şubat 2004 yılında yürürlüğe giren ve işletmelere; gelir vergisi, sigorta primi, bedelsiz yatırım yeri ve enerji teşvikini öngören 5084 sayılı kanun, ilde bir yandan genel olarak sanayi faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olurken, diğer taraftan sanayi faaliyetlerinin organize bir şekilde gerçekleştirildiği, Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerini kurulmasını da hızlandırmıştır.

Adıyaman ilinde imalat sanayinin gelişim sürecini, bu süreçte yaşanan, işletme sayısı, istihdam miktarı ve faaliyet kollarına ilişkin değişim ve dönüşümler ile mevcut yapısını irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada; Türkiye İstatistik Kurumu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü’nden elde edilen veriler incelenmiş, dönemler itibarıyla karşılaştırmada paralelliğin sağlanması ve güncel verilerin değerlendirilebilmesi amacıyla sadece Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü kayıtları ile bu verilere dayalı olarak geçmişte yapılan çalışmalar esas alınmıştır. Ayrıca, ilde gerçekleştirilen gözlem ve görüşmelerden elde edilen bilgilerle konu daha da somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

ADİYAMAN’DA İMALAT SANAYİNİN GELİŞİMİ

Adıyaman İli, Cumhuriyetin ilanından önce benzer kasabalarda olduğu gibi sınırlı sayıda ev ve atölye tipi sanayinin yer aldığı coğrafi bir mekân niteliğindedir. İlde Cumhuriyetin ilanından sonra da uzun bir süre bu özelliğini muhafaza etmiştir. Başlangıçta, gerek genel anlamda Türkiye’nin sanayileşme hareketlerine yeteri kadar hızlı katılamaması ve gerekse kurulan sanayilerin daha çok batı bölgelerinde ve büyükşehir veya çevrelerinde konumlandırılması, coğrafi açıdan dezavantajlı şartlar taşıyan Adıyaman ve çevresinin sanayileşme yarışının dışında kalmasına neden olmuştur.

Daha önce de belirtildiği üzere, Cumhuriyet döneminde Adıyaman ve çevresinde sanayi faaliyetlerine ilişkin verilere

1927, 1963, 1970, 1980, 1985, 1992 ve 2002 yıllarında gerçekleştirilen sanayi sayımında yer verilmiş olmakla birlikte, bu çalışmamızda sadece Adıyaman Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü kayıtları ve geçmişte bu kayıtlara göre yapılmış olan bilimsel ve idari çalışmalar esas alınmıştır.

1954 yılında il statüsüne getirilen Adıyaman'da bu dönemde atölye tipi sanayi işletmeleri yer almakla birlikte fabrika tipi sanayi henüz mevcut değildir. Bu kapsamda ilk çalışmalar pamuklu ve çırçır fabrikaları tesis etmek ve işletmek üzere 1955 yılında kurulan Adıyaman Pamuklu Dokuma Sanayi T.A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir. Adı geçen şirketin öncülüğünde 30.12.1955 yılında inşaatına başlanan fabrikanın 1958 yılında tamamlanmasının ardından 1960 yılında kesin kabulü yapılmıştır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1967:108). Ancak aynı yılın Eylül ayında mevcut hükümetin fabrikayı terk listesine alması üretime geçilmesini geciktirmiş, terk kararının 1963 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırılması sonrası fabrikada ancak 05.07.01967 tarihinde deneme üretimine başlanabilmiştir. Sümerbank iplik fabrikası olarak adlandırılan bu tesis aynı zamanda Adıyaman ilinde ilk fabrika tipi sanayi tesisi olma özelliği kazanmıştır. Bu tesisi takiben çimento fabrikası (1976), süt fabrikası (1977) ve et kombinası oluşturma çalışmaları yoğunlaşmış, et kombinası atıl kalmakla birlikte diğerleri il sanayi hayatını katkılar yapmaya devam etmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:73).

1990'lı yıllar Adıyaman'da modern sanayi anlamında hareketlenmenin yaşandığı bir döneme işaret etmektedir. Sanayi yatırımlarının başlangıçta devletçe daha fazla desteklenmeye başlanması, ardından özel sektörün de sanayi yatırımlarına yönelmesi çok sayıda yeni işletmenin temellerinin atılmasına zemin hazırlamıştır. Sayıları 146'yı bulan ve büyük ölçüde tarıma dayalı sanayi kapsamında faaliyet göstermesi öngörülen işletmelerden sadece 25'inin tamamlanması, bunlardan da ancak 10 adedinin faaliyete geçebilmesi (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:73), hedeflenen seviyeden çok uzak kaldığını göstermektedir. 1991 yılında Adıyaman Organize Sanayi Bölgesinin inşa çalışmalarına başlanması da bu dönemde ilde sanayinin gelişmesi yönündeki çalışmaların hızlandığına işaret etmektedir.

1994 yılında Adıyaman'da 7 adedi gayri faal, 28 adedi ise faal durumda olan toplam 35 sanayi işletmesinde 3192 kişi istihdam edilmiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:74). İl'de faal durumdaki işletmelerin büyük bir bölümü ün üretimde (8 adet) olmak üzere 11 tanesi gıda sanayi, 11 adedi dokuma ve tekstil alanında, diğerleri ise çimento, gaz dolumu, tel çivi ve tuğla gibi alanlarda faaliyet göstermiştir (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:74).

1998 yılına gelindiğinde Adıyaman ilinde toplam 91 sanayi işletmesinin varlığı söz konusudur (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1998:90). 54 işletmeyle tekstil sektörünün ilk sırada yer aldığı il sanayi hayatında bu sektörü 23 işletmeyle gıda sanayi kolu takip etmiştir. Böylece tekstil sektörünün öne çıkmaya başladığı ve Adıyaman'da sanayi

faaliyetlerinin büyük ölçüde bu iki sektörde kümelendiği görülmektedir.

2001 yılında yayınlanan bir çalışmada (ERGINÖZ, 2001:58-61); Adıyaman ilinde toplam 98 adet imalat sanayi işletmesi bulunduğu ve bu işletmelerde 5124 kişinin istihdam edildiği belirtilmektedir. Buna göre mevcut işletmelerin büyük bir bölümü (%42) tekstil sektöründe faaliyet göstermekte, bu sanayi kolunu %35'le gıda sanayi takip etmektedir. Taş ve toprağa dayalı 4 işletmenin kaydedildiği Adıyaman sanayisinde, büyük bir bölümü tüpgaz dolumu sektöründe faaliyet gösteren 19 adet genel sanayi işletmesinin varlığı ifade edilmiştir.

Anılan araştırmaya göre; Adıyaman'da mevcut işletmelerden en fazla oranda tekstil sanayi sektörü istihdam yaratmış ve toplam 5124 kişilik istihdamın %80'ini sağlamıştır. Gıda sanayi kolu ise yaklaşık %9'luk bir payla ikinci sırada yer almıştır. Yine aynı araştırma sonuçlarında, temel sanayi sektörleri içinde detay bilgilere de yer verilmiş, buna göre; tekstil sanayi kolunda en fazla sayıda işletmenin hazır giyim (18 adet) alanında faaliyet gösterdiğine işaret edilmiştir. Bu gurubu 11 işletmeyle iplik üretimi ve kütlü pamuk işleme sanayi işletmeleri (7 adet) takip etmiştir. Gıda sanayi kolunda ise en fazla sayıda (19 adet) un ve kepek üretim alanında faaliyet gösteren işletmeler belirginleşirken, bunu, karma yem (6 adet) ve küp şeker imalatında faaliyet gösteren işletmeler (4 adet) takip etmiştir.

2006 yılında Adıyaman'da çoğu küçük ve orta ölçekli işletmeden oluşan 146 imalat sanayi işletmesinin varlığı söz konusudur (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2006:257). 7222 kişinin istihdam edildiği bu işletmelerin büyük bir bölümü tekstil sanayi kolunda faaliyet gösterirken (71 adet), 39 adet işletmeyle gıda sanayi diğer önemli bir alanı oluşturmaktadır. Tekstil sanayi kolunda faaliyet gösteren işletmeler toplam işletmelerin yaklaşık %49'unu oluştururken istihdamın ise yaklaşık %69'unu teşkil etmiştir. Sözü edilen yılda, il genelinde mevcut işletmelerin ilçelere göre dağılımında Adıyaman Merkez ve Besni ilçeleri öne çıkmaktadır. Toplam 146 işletmenin 96'sı merkez ilçe sınırları içinde yer alırken, 19 adedi Besni ilçesinde 14 tanesi ise Gölbaşı ilçesinde konumlanmış bulunmaktadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2006:258).

Adıyaman Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü verilerine göre, Adıyaman'da 2008 yılında toplam 225 imalat sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bunların %68'i (153 adet), başta tekstil ve gıda olmak üzere tüketim malı üreten sanayi kollarında faaliyet gösterirken, %25'i (57 adet) kok ve petrol ürünleri ile kil, taş ve çimento gibi ara malı üreten işletmelerden oluşmaktadır. Makine ve teçhizat ile mobilya gibi yatırım malı üreten sanayiler ise toplam işletmeler içinde %7'lik (15 adet) pay almış bulunmaktadır. Aynı dönem sanayi istihdamı açısından değerlendirildiğinde, 9876 olan sanayi istihdamı içinde en büyük payın tekstil sektöründe yaşandığı görülmektedir. Toplam istihdamın %63'ünü sağlayan bu sanayi kolunu, petrol ürünleri ile gıda sektörleri takip etmiştir. Bunlardan

petrol ürünleri toplam istihdamın %13'ünü sağlarken, gıda sanayi %7'lik bir pay oluşturmuştur.

ADIYAMAN'DA SANAYİNİN MEVCUT YAPISI

Adıyaman ilinde sanayinin gelişmeye başlaması 1980'li yılların ortalarından itibaren olmakla birlikte esas gelişme 2000 yılı sonrasında belirginleşmektedir. 2001 yılı verilerine göre 98 işletmenin faal olduğu ve 5124 kişinin istihdam edildiği Adıyaman imalat sanayinde, 2011 yılında işletme sayısı %164 artışla 259'a, istihdam miktarı ise yine %108 artışla 10.633 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1). Belirtilen işletme sayıları çalışan sayısı dikkate alınmadan kayıtlı tüm işletmeleri ifade etmekte (bu durum işletmelerin istihdam büyüklükleri başlığı altında ayrıca ele alınmıştır) ve TPAO'ya ait petrol üretim işletmeleri dışındaki tüm işletmeler özel sektör tarafından işletilmektedir.

Genel olarak imalat sanayi sektöründe yaşanan bu değişimler sanayi alt kolları açısından farklı ölçeklerde gerçekleşmiştir. 2011 yılına ilişkin verilerde, en fazla sayıda

imalat sanayi işletmesinin tekstil sahasında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Toplam sanayi işletmelerinin yaklaşık %36'sını teşkil eden tekstil kolu işletmeleri, aynı zamanda en fazla istihdam yaratan birimler durumundadır. Toplam imalat sanayi istihdamının yarısından fazlasını sağlayan bu alt sektörü gıda sanayi işletmeleri takip etmektedir.

Tekstil sanayi kolu son 10 yılda önemli ölçüde gelişmeler katetmiş bulunmaktadır. 2001 yılında 41 olan tekstil sanayi işletmeleri 2011 yılında 92'ye çıkmış, bu sahada çalışan nüfus sayısı ise 4112'den yaklaşık 5900 kişiye yükselmiştir (Tablo 1).

Uzun yıllar sanayi işletmeleri sayısı bakımından ilk sırada yer alan gıda sanayi, özellikle tekstil kolunda yaşanan gelişmeler sonucu ikinci sıraya gerilemiştir. Nitekim 2001 yılında mevcut sanayi işletmelerinin %35'i gıda sanayi işletmelerinden oluşurken bu oran 2011 %21'e gerilemiş, %9 olan istihdamdaki payı da %7'ye düşmüştür.

Tablo 1: Adıyaman ilinde 2001 ve 2011 Yıllarında İmalat Sanayi İşletme Sayıları ve İstihdam Miktarları.

Table 1: Number of Manufacturing Industry Factories and Amount of Employment at the year of 2001 and 2011 in Adıyaman Province.

İMALAT SANAYİ KOLLARI	2001				2011			
	İşletme Sayısı	Payı (%)	İstihdam Kişi	Payı (%)	İşletme Sayısı	Payı (%)	İstihdam Kişi	Payı (%)
Tekstil	41	41,8	4112	80,2	92	35,5	5897	55,5
Gıda	34	34,6	451	8,8	55	21,2	789	7,4
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler	4	4,1	270	5,3	38	14,7	1103	10,4
Petrol Ürünleri	5	5,1	128	2,5	16	6,2	1620	15,2
Ana Metal (Demir ve Çelik)	2	2,0	23	0,5	11	4,2	144	1,4
Lastik ve Plastik Ürünler	3	3,1	36	0,7	10	3,9	367	3,5
Makine ve Teçhizat (Tarım Makineleri)	3	3,1	33	0,6	10	3,9	195	1,9
Kimyasal Ürünler (Kimya-Gübre)	1	1,0	30	0,6	8	3,1	135	1,3
Mobilya	5	5,1	41	0,8	7	2,7	173	1,5
Deri ve Deri Ürünleri	-	-	-	-	4	1,5	95	0,9
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	1	1,0	-	-	2	0,8	24	0,2
Diğer	-	-	-	-	6	2,3	91	0,9
Toplam	98	100	5124	100	259	100	10633	100

Kaynak: ERGİNÖZ, 2001:58-61 ve ADIYAMAN VALİLİĞİ, 2011.

Adıyaman'da sanayi işletmelerinin sayısı bakımından üçüncü sırayı taş ve toprağa dayalı sanayi kolu almaktadır. Toplam işletme sayısının yaklaşık %15'ini, istihdamın ise %10'unu oluşturan bu sanayi kolu, işletme sayısı ve istihdam bakımından büyük bir gelişme süreci içinde olan diğer bir sanayi faaliyet alanı durumundadır. 2001 yılında sadece 4 işletmenin faaliyet gösterdiği ve 270 kişinin istihdam edildiği taş ve toprağa dayalı sanayiler, 2011'de işletme sayısını 38'e istihdam miktarını da 1103'e yükseltmiştir.

Petrol ve petrol ürünleri kolunda faaliyet gösteren işletmeler Adıyaman sanayi yapısı içinde öne çıkan diğer bir alan durumundadır. Bu sanayi kolu; faaliyet gösteren işletme sayısının büyük oranda artmasının yanısıra özellikle

istihdam yaratmasıyla dikkati çekmektedir. 2001 yılında 5 işletmede 128 kişinin istihdam edildiği petrol ve petrol ürünleri sanayi kolu, 2011'de işletme sayısını 16'ya, çalışan sayısını da 1620'ye çıkarmıştır.

Yukarıda kısaca değinilen alt sektörler dışında, Adıyaman ilinde faaliyet gösteren, ana metal, lastik ve plastik, makine ve teçhizatları, kimyasal ürünler, mobilya ve kâğıt ürünleri sanayi alt sektörleri, 2001 yılına göre işletme sayısı ve istihdam miktarı bakımından gelişme kaydetmiş olmalarına karşın halen düşük paylar almaya devam etmektedir. Tabloda (Tablo 1) dikkati çeken diğer bir husus ise 2001 yılında hiç işletmenin olmadığı görülen deri ve deri ürünleri ile elektrikli makine imalatında faaliyet gösteren

işletmelerin 2011 yılında sanayi yelpazesinde yer almaya başlamış olmasıdır.

Adıyaman'da mevcut sanayi işletmelerinin idari birimlere göre dağılımına baktığımızda ise büyük ölçüde Merkez İlçe sınırları içinde yer aldıklarını görmekteyiz. Bu kapsamda toplam 259 sanayi işletmesinin %64'ü merkez ilçe sınırları içinde konumlanırken, bu idari birimi %13'lük payla Besni ilçesi takip etmektedir (Tablo 2 ve Şekil 1).

Kâhta ilçesi sanayi işletmelerinin sayısı bakımından öne çıkan diğer bir ilçe durumundadır. Toplam işletme sayısının %12'sinin konumlandığı bu birimi %8'lik payla Gölbaşı ilçesi takip etmektedir.

Yukarıda sayılan ve işletmelerin büyük bir bölümünün (%97) faaliyet gösterdiği ilçeler dışında kalan, Çelikhan, Gerger, Sincik, Samsat ve Tut gibi ilçelerde ise ya çok az

sayıda kayıtlı sanayi işletmesi bulunmakta veya hiç yer almamaktadır.

Adıyaman ilinde mevcut sanayi işletmelerinin sağladığı istihdamın dağılımına baktığımızda, toplam işletme sayısında olduğu gibi istihdam yaratma konusunda da Merkez ilçenin, payını daha da arttırarak, ilk sırada olduğunu görmekteyiz (%76). Ancak diğer taraftan daha fazla sayıda sanayi işletmesine sahip olmasına karşın Besni ilçesi Kâhta ilçesinin gerisinde kalmış bulunmaktadır. Besni ilçesi toplam istihdamın %7'sini sağlarken, Kâhta ilçesi %11'ini sağlamış durumdadır (Tablo 2 ve Şekil 2). Sanayi alanında istihdamın yoğunlaştığı bu üç ilçe dışındaki diğer idari birimlerde çok düşük değerler izlenmektedir.

Tablo 2: Adıyaman İlinde Sanayi İşletmelerinin ve İstihdamın İlçelere Göre Dağılışı (2011).

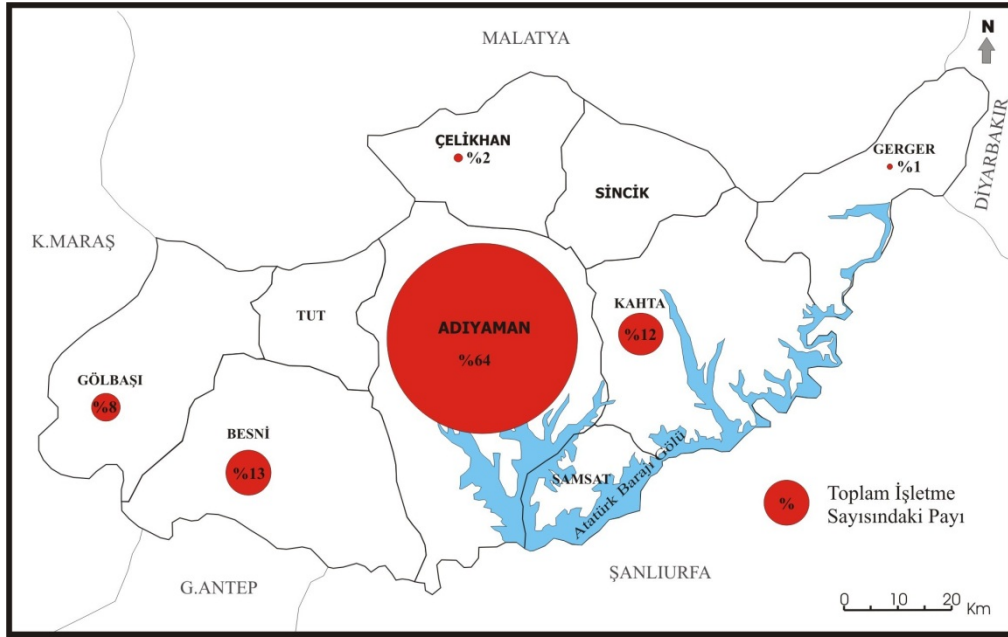
Table 2: Distribution of Industrial Enterprises and Employment by Districts (2011).

	Sanayi Kolu	İstihdam Miktarı (Kişi)									
		Toplam (Adet)	Adıyaman	Besni	Kâhta	Gölbaşı	Çelikhan	Gerger	Sincik	Samsat	Tut
İşletme Sayısı (Adet)	Tekstil	92	54	21	13	1	1	1	1	0	0
	Gıda	55	37	4	8	5	1	0	0	0	0
	Taş ve Toprağa Dayalı Ürünler	38	26	2	4	4	2	0	0	0	0
	Petrol Ürünleri	16	6	1	5	2	0	2	0	0	0
	Ana Metal (Demir Çelik ve Demir Dışı Metaller)	11	9	1	0	1	0	0	0	0	0
	Lastik ve Plastik Ürünler	10	9	0	0	1	0	0	0	0	0
	Makine ve Teçhizat (Tarım Makineleri)	9	8	0	0	1	0	0	0	0	0
	Kimyasal Ürünler (Kimya-Gübre)	8	5	1	0	2	0	0	0	0	0
	Mobilya	7	6	0	0	1	0	0	0	0	0
	Deri ve Deri Ürünleri	4	0	3	0	1	0	0	0	0	0
	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
	Elektrikli Makineler	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
	Diğer	6	3	1	1	1	0	0	0	0	0
	TOPLAM	259	166	34	31	20	4	3	1	0	0
		Toplam (Kişi)	Adıyaman	Besni	Kâhta	Gölbaşı	Çelikhan	Gerger	Sincik	Samsat	Tut
İstihdam Miktarı (Kişi)	Tekstil	5897	4438	578	657	11	80	58	75	0	0
	Gıda	789	557	36	63	78	55	0	0	0	0
	Taş ve Toprağa Dayalı Ürünler	1103	911	29	69	65	29	0	0	0	0
	Petrol Ürünleri	1620	1209	14	333	62	0	2	0	0	0
	Ana Metal (Demir Çelik ve Demir Dışı Metaller)	144	128	2	0	14	0	0	0	0	0
	Lastik ve Plastik Ürünler	367	350	0	0	17	0	0	0	0	0
	Makine ve Teçhizat (Tarım Makineleri)	149	119	0	0	30	0	0	0	0	0
	Kimyasal Ürünler (Kimya-Gübre)	135	87	7	0	41	0	0	0	0	0
	Mobilya	173	169	0	0	4	0	0	0	0	0
	Deri ve Deri Ürünleri	95	0	85	0	10	0	0	0	0	0
	Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	24	24	0	0	0	0	0	0	0	0
	Elektrikli Makineler	46	46	0	0	0	0	0	0	0	0
	Diğer	91	49	11	25	6	0	0	0	0	0
	TOPLAM	10633	8087	762	1147	338	164	60	75	0	0

Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011).

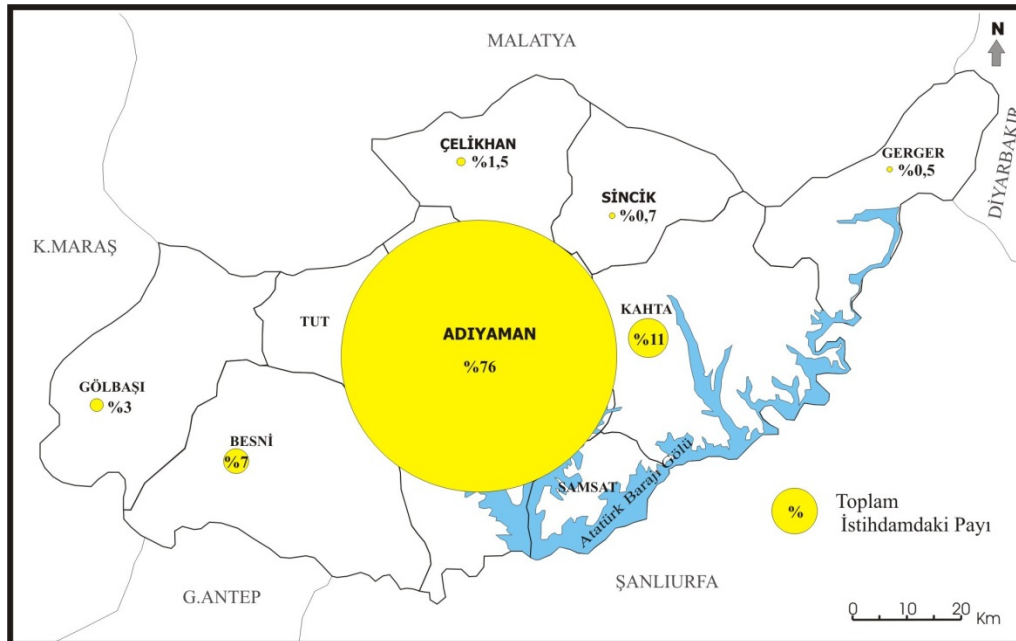
Sanayi işletmelerinin dahil oldukları ana sanayi kollarına göre dağılım özelliklerinin bakıldığında ise; toplam işletmelerin genel dağılımına benzer bir yapının var olduğu görülmektedir. Bu kapsamda il genelinde en yüksek sayıya sahip olan tekstil alanındaki işletmelerin %59'u merkez ilçede, %23'ü Besni ilçesinde ve %14'ü ise Kâhta ilçesinde konumlanmıştır. Böylece tekstil sanayi işletmelerinin tamamına yakını bu üç ilçede yer almış bulunmaktadır.

İl genelinde tekstil sektöründe istihdam edilenlerin ilçelere göre dağılımında da yine Merkez ilçe öne çıkmaktadır. Toplam tekstil istihdamının %75'i Merkez ilçede yer alırken, %11'lik payla Kâhta ilçesi ikinci sırayı almakta ve Besni ilçesi de %10'luk bir paya sahip olmuş bulunmaktadır. Böylece Merkez ilçenin ağırlığı istihdam alanında da açık bir şekilde ortaya çıkarken, daha fazla sayıda tekstil işletmesine sahip olmasına karşın, Besni ilçesi istihdamda Kâhta ilçesinin gerisinde kalmıştır.

Şekil 1: Adiyaman'da Sanayi İşletmelerinin İlçelere Göre Dağılım Oranları (%).

Figure 1: Distribution of Industrial Enterprises by Districts in Adiyaman (%).

Şekil 2: Adiyaman'da Sanayi İstihdamının İlçelere Dağılım Oranları (%).

Figure 2: Distribution of Industrial Employment by Districts in Adiyaman (%).

Konu gıda sanayi sektörü açısından değerlendirildiğinde, Merkez ilçenin ağırlığı (%67) bu sektörde de devam etmekle beraber, ikinci sıraya Kâhta ilçesinin yerleştiği görülmektedir (%15). Gölbaşı ilçesi de gıda sektörü alanında sanayi işletmelerine sahip diğer bir ilçe durumundadır.

Gıda sektöründeki istihdamın dağılımına bakıldığında tekstil sektöründen farklı olarak daha dengeli bir dağılım gerçekleştiği görülmektedir. Bu sektörde de Merkez ilçenin ağırlığı devam etmekle birlikte (%71), diğer ilçelerde gıda alanında istihdamın birbirine yakın değerler gösterdiği izlenmektedir. Bu çerçevede Gölbaşı (%10), Kâhta (8),

Çelikhan (7) ve Besni (%5) şeklinde sıralanmakta, işletme sayısı bakımından Kahta ilçesinin gerisinde kalmakla birlikte Gölbaşı ilçesinin istihdamda ikinci sırada yer aldığı dikkat çekmektedir.

Taş ve toprağa dayalı sanayi işletmeleri bakımından Merkez ilçenin bariz üstünlüğü (%68) görülürken, bu sanayi alt kolunda da Merkez ilçe en fazla istihdam sağlayan idari birim niteliğindedir (%83). Kâhta ve Gölbaşı birbirine yakın değerlerde (%6) Merkez ilçeden sonra gelirken, yine Besni ve Çelikhan da birbiriyle aynı oranda (%3) istihdam payına sahip olmuşlardır.

Adıyaman ilinde işletme sayısı bakımından gerilerde olmakla birlikte sağladığı istihdam bakımından tekstil sektöründen sonra ikinci sırada yer alan petrol ve petrol ürünleri ana sanayi kolunda işletmelerin ve istihdamın ilçeler göre dağılışına baktığımızda Merkez ilçe ve Kâhta'nın ağırlıklı bir yere sahip olduğu görmekteyiz. Toplam 16 işletmenin 6'sı Merkez ilçe, 5'i ise Kâhta ilçesi sınırları içinde kalırken, 2 adet işletme ise Gölbaşı ilçesinde konumlanmış bulunmaktadır. Belirtilen sanayi kolunda istihdamın dağılışı da işletmelerin dağılışına paralel bir yapı göstermiş, toplam petrol sanayi kolu istihdamının %75'i Adıyaman Merkez ilçe, %21'i ise Kâhta ilçesinde yer almıştır.

Yukarıda sözü edilen ana sektörler dışında kalan diğer sektörlerin hemen tamamında Merkez ilçenin ağırlığı açık bir şekilde görülürken, tek istisnai durum deri ve deri ürünleri sanayi kolunda yaşanmaktadır. Bu alanda Merkez ilçede kayıtlı sanayi işletmesi bulunmazken, mevcut 4 işletmenin 3'ü Besni ilçesinde 1'i ise Gölbaşı ilçesinde faaliyet göstermektedir. Bu sektörde istihdam da doğal olarak en fazla oranda (%90) Besni ilçesinde gerçekleşmiş durumdadır

Böylece Adıyaman ilinde sanayi işletmelerinin ilçelere göre dağılımında iki nokta öne çıkmaktadır. Bunlardan biri sanayi işletmelerinin yoğun olarak konumlandığı bir Merkez ilçe, diğeri ise fabrika tipi sanayi işletmelerinden tamamen yoksun Samsat ve Tut gibi ilçelerin varlığıdır. Dolayısıyla; Besni, Kâhta ve Gölbaşı ilçelerinde sanayi işletmelerinin çoğalması açısından bir hareketin varlığından söz edilebilmesine karşın, hâlihazırda sanayinin il genelinde oldukça dengesiz bir dağılım gösterdiğini ifade etmek mümkündür.

Adıyaman ilinde sanayinin bu genel görünümünün yanısıra alt sanayi kollarını oluşturan her bir sanayi faaliyet alanı farklı özellikler arz etmektedir. Aşağıda alt sanayi sektörlerinin yapısı tek tek ele alınmıştır (Tablo 3).

Tekstil Sanayi: Yukarıda belirtildiği üzere, 2011 yılı verilerine göre Adıyaman ilinde en fazla sayıda işletmeye sahip olan ve en fazla miktarda istihdam yaratan sektör tekstil sanayi koludur. Adıyaman da fabrika tipi sanayiye başlatan sektör olma özelliği taşıyan tekstil sektörü, ilde pamuk üretiminin başlaması ve yaygınlaşması sonucu 1950'li yılların ortalarından itibaren pamuk işlemeye dayalı olarak ortaya çıkmıştır.

Bir yandan yörenin tahıl dışında tarımsal ürün deseninin zenginleştirilmesi, diğer taraftan yöre nüfusunun ihtiyaç duyduğu pamuklu ürünlerin il içinde temini amacıyla kurulan ilk sanayi işletmesinin bir pamuk işleme tesisi alması bu bakımdan önemlidir. Nitekim 1994 yılında 60.450 dekar olan pamuk üretim alanının, 2010 yılında 327.540 dekara, 15.400 ton olan üretim miktarının ise 96.981 tona yükselmiş olması, Adıyaman'da pamuk üretiminde yaşanan gelişmeyi açıkça ortaya koymaktadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:63 ve TÜİK, 2011b).

Tekstil alanında yaşanan gelişmelere karşın, 1990'lı yıllara kadar gıda sanayi sektörü ön sırada yer almış, bu durum sonraki yıllarda tekstil sanayi lehine değişmeye başlamıştır. Nitekim, Adıyaman Valiliği tarafından yayınlanan 1994'e ait il yıllığında, büyük bir bölümü un üretiminde (8 adet) olmak üzere 11 işletmenin gıda sanayi, yine 11 işletmenin de dokuma ve tekstil alanında faaliyet gösterdiği (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 1994:74) kayıtlara geçerken, 2000'li yıllara gelindiğinde, bir yandan özellikle büyükşehirlerde işletme maliyetlerinin çok yüksek düzeylere çıkması, diğer taraftan düşük işgücü maliyetleri ve devlet tarafından sağlanan teşvik ve kolaylıklar tekstil ve konfeksiyon üretiminin Adıyaman gibi Anadolu illerine kaymasına zemin hazırlamıştır. Nitekim 1994 yılında 11 olan tekstil sektörü işletmelerinin sayısı 2001'de 41'e, 2011 yılında ise 92'ye yükselmiş, böylece 1994 yılına göre % 736'lık bir artış sağlanmıştır. Buna karşılık 1994 yılında 11 olan gıda sanayi işletmelerinin sayısı 2001 yılında 34'e, 2011 yılında ise 55'e çıkmasına karşın 1994 yılına göre %400'lük bir artışa sahne olmuştur.

Adıyaman'da tekstil sektörünün gelişmesinde, başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerde tekstil alanında deneyim kazanan yöre insanlarının kendi memleketlerine yatırım yapma istekleri etkili olmuştur. Özellikle düşük işgücü maliyetleri ve enerji teşvikleri de burada işletme kurmayı cazip hale getirmiştir. Ancak il'deki tekstil sanayi doğrudan ihracata yönelik olmaktan ziyade daha çok büyük şehirlerde faaliyet gösteren şirketlerin fason işlerini yapma niteliğindedir.

Tekstil ana sanayi kolu içinde alt faaliyetlere bakıldığında hazır giyim üretimi gerçekleştiren işletmelerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Adıyaman'da yer alan toplam 92 tekstil işletmesinin 42'sinde hazır giyim üretimi gerçekleştirilmekte ve yaklaşık 6 bin çalışanın yarısından fazlası da bu alt sektörde istihdam edilmiş bulunmaktadır (Tablo 3).

İl tekstil sanayi dalında dikkati çeken diğer alt sektör pamuk işleme ve çırçır sanayi koludur. Toplam tekstil işletmelerinin %26'sını teşkil eden bu sanayi kolu istihdam açısından farklı bir görüntü sergilemekte ve toplam istihdamın ancak %5'ini sağlamış bulunmaktadır.

Pamuk hammaddesini işlemeye dayalı olarak ortaya çıkan iplik sanayi kolu ise toplam tekstil işletmelerinin %18'ini sağlayarak pamuk ve çırçır kolunun ardından üçüncü sırada yer almakta , ancak sağladığı istihdam açısından ikinci sıraya yükselmiş (%39) bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen üç sanayi alt kolu toplam tekstil işletmelerinin %90'ını, toplam istihdamın ise %95'ini sağlarken, en fazla istihdam yaratan işletme, iplik üretim alanında faaliyet gösteren Sanko Tekstil İşletmesi Sanayi ve Ticaret A.Ş.'dir. 2005 yılında üretime geçen ve Adıyaman Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren bu işletmede 546 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 3: Adıyaman'da Ana ve Alt Sanayi Kolları İşletme Sayısı ve İstihdam Durumu (2011).
Table 3: Number of Main and Sub-Industries and Employment in Adıyaman Province (2011).

Ana Sanayi Dalı	Alt Sanayi Kolu	İşletme Sayısı	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)
Tekstil	Hazır Giyim	42	46	3028	51
	Pamuk-Çirçir	24	26	294	5
	İplik	16	18	2260	39
	Kumaş Baskı ve boyama	5	5	236	4
	Kumaş, Branda, Seccade	4	4	65	1
	Elyaf	1	1	14	0
	Toplam	92	100	5897	100
Gıda	Un-Kepek	15	27	198	25
	Süt-Peynir-Yoğurt-Ayran	6	11	75	10
	Bulgur	5	9	75	10
	Küp Şeker	5	9	39	5
	Yem	5	9	55	7
	Yağ	4	7	64	8
	Biber	2	4	25	3
	Ekmek	2	4	28	3
	Hazır Su	2	4	77	10
	Kalibrasyon	2	4	40	5
	Pekmez-Pestil	2	4	13	2
	Civciv	1	2	31	4
	Et kesimi	1	2	19	2
	Hazır Yemek	1	2	30	4
	Paketleme	1	2	9	1
	Sucuk	1	2	11	1
	Toplam	55	100	789	100
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler	Mermer	8	21	196	18
	Çimento/Hazır Beton	7	18	354	32
	Kum/Çakıl	6	16	126	11
	Mıncır/Taş	6	16	89	8
	Yapı Elemanları	2	5	99	9
	Tuğla/Seramik	2	5	62	6
	Kilitli Parke Taşı	2	5	71	6
	Yeraltı Maden	1	3	8	1
	Prefabrik	1	3	52	5
	Karo	1	3	16	2
	Cam	1	3	11	1
	Asfalt Malzemesi	1	3	19	2
	Toplam	38	100	1103	100
Petrol ve Petrol Ürünleri	Ham Petrol	9	56	1447	89
	LPG Tüp Dolumu	6	38	162	10
	Madeni Yağlar	1	6	11	1
	Toplam	16	100	1620	100

Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011).

Tablo 3 (devam): Adıyaman'da Ana ve Alt Sanayi Kolları İşletme Sayısı ve İstihdam Durumu (2011).
Table 3 (continued): Number of Main and Sub-Industries and Employment in Adıyaman Province (2011).

Ana Sanayi Dalı	Alt Sanayi Kolu	İşletme Sayısı	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)
Ana Metal	Tel Çivi	4	22	18	62
	Çelik İşleme/Çelik Kapı	3	33	29	29
	Kazan	1	11	11	11
	LPG Tüp İmalatı	1	11	4	4
	Konteynır	1	11	27	27
	Demir İşleme	1	11	11	11
	Toplam	11	100	100	144
Plastik	PVC VE Mobilya	2	20	49	13
	Çuval	2	20	194	53
	Plastik	2	20	28	8
	Körük Lastiği Tel	1	10	44	12
	Boru	1	10	6	2
	Eldiven	1	10	20	5
	Cam PVC	1	10	26	7
	Toplam	10	100	367	100
Makine ve Teçhizat İmalatı	Asansör	4	40	64	33
	Trafo	2	20	76	39
	Çelik Direk	2	20	34	17
	Zirai Aletler	1	10	14	7
	Konteynır	1	10	7	4
	Toplam	10	100	195	100
Kimyasal Ürünler	Kömür	1	13	10	7
	Veteriner Aşısı	1	13	48	36
	Organik Toprak	1	13	31	23
	Serum	1	13	12	9
	Sprey	1	13	7	5
	Boya	1	13	15	11
	Madeni Yağlar	1	13	9	7
	Oksijen Dolumu	1	13	3	2
	Toplam	8	100	135	100
Mobilya	Mobilya	6	86	161	93
	Oturma Gurubu	1	14	12	7
	Toplam	7	100	173	100
Deri ve Deri Ürünleri	Ayakkabı	3	75	85	89
	Ham Deri	1	25	10	11
	Toplam	4	100	95	100
Kağıt ve Kağıt Ürünü	Peçete Kağıdı	1	50	10	42
	Islak mendil	1	50	14	58
	Toplam	2	100	24	100
Diğerleri	Elektrik enerjisi	3	50	45	49
	Anten/ Kablo	1	17	17	19
	Arpa Yıkama	1	17	23	25
	Demir Cevheri	1	17	6	7
	Toplam	6	100	91	100

Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011).

Gıda Sanayi: Adıyaman ilinin ekonomik faaliyetler açısından tarımsal ağırlıklı bir yapıya sahip olması sanayi faaliyetlerinin de başlangıçta tarımsal ürünleri işlemeye dayalı olmasına zemin hazırlamış veya zorunlu kılmıştır. İl tarımsal ürün deseninde tahılların baskın karakterde olması, başta un, unlu gıda ve yem olmak üzere tahılların işlenmesine dayalı sanayi işletmelerinin çok sayıda yer almasına neden olmuştur. Bu durum aynı zamanda çift taraflı bir etkileşim yaratmış, biryandan tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik sanayi tesisleri hızla çoğalırken, diğer taraftan tarımsal alanda ihtiyaç duyulan makine ve ekipmanların üretilmesi, tarım dış sanayi işletmelerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

İlde tarımsal üretim her zaman en önde gelen ekonomik faaliyet olmakla birlikte, yıllar itibarıyla tarımsal ürün çeşidinde bir değişim yaşanmaktadır. Bu durum tarıma dayalı sanayi işletmelerinin de nitelik değiştirmesini zorunlu hale getirmektedir. Geçmişte il genelinde hem üretim ve hem de işleme aşamalarında önemli istihdam yaratan tütün'ün, günümüzde etkinliği oldukça düşmüş, bu ürüne dayalı olan sanayi işletmeleri de kapanmıştır. Buna karşılık, pamuk gibi endüstri bitkileri, bitki deseninde daha fazla yer almaya başlamış olmakla birlikte, başta buğday olmak üzere tahıllar halen geniş alanlarda üretimi gerçekleştirilen ürünler durumundadır.

Adıyaman ilinde mevcut sanayi işletmelerinin %21'i gıda sanayi alanında faaliyet göstermekle birlikte bu alanda istihdam oranı ancak %7'nin biraz üzerinde gerçekleşmiş bulunmaktadır (Tablo 1). Dolayısıyla bu ana sanayi sektörü, istihdam kapasitesi nispeten düşük bir yapı arz etmektedir.

Gıda sanayi ana kolunu oluşturan alt sektörler incelendiğinde en fazla sayıda işletmenin un ve kepek üretimi alanında yer aldığı görülmektedir. Toplam gıda sanayi işletmelerinin %27'sini teşkil eden bu işletmeler aynı zamanda sağladıkları %25'lik istihdam payıyla da farklılaşmaktadır (Tablo 3). Buna, 5 işletmenin faaliyet gösterdiği bulgur üretimi ve yine hammaddesi buğday olan ekmek üretiminde faaliyet gösteren 2 adet işletme de eklendiğinde, Adıyaman ilinde tahıl işlemeye dayalı sanayinin baskın karakteri daha da belirginleşmektedir.

Un ve kepek işleyen işletmelerin durumu ayrı tutulduğunda, hayvansal ürün işleyen işletmeler başta olmak üzere, diğer gıda sanayi işletmelerinin birbirlerine yakın sayı ve istihdam kapasitelerine sahip oldukları gözlenmektedir. Diğer taraftan, il genelinde üretim sahası hızla daralmakla birlikte geçmişte çok önemli bir ekonomik gelir sahası olan üzüm üretimi ve işlenmesine ilişkin işletme sayısının oldukça düşük kalması, bu ürünün daha ziyade evlerde işlenmesi veya taze olarak pazarlara sunulmasının bir sonucudur.

Adıyaman ilinde gıda sanayi ana kolunda faaliyet gösteren işletmeler içinde en fazla istihdamı, hazır su üretimi alanında faaliyet gösteren Dora Doğal Kaynak Suyu Gıda Ltd. Şti. yaratmaktadır. Toplam 55 kişinin çalıştığı bu işletme Çelikhan ilçesinde faaliyet göstermektedir.

Taş ve Toprağa Dayalı Sanayiler: Metalik olmayan mineral ürünler veya diğer bir deyişle taş ve toprağa dayalı sanayiler, Adıyaman ili genel sanayi varlığı içinde işletme sayısı bakımından tekstil ve gıda sanayi dalında sonra üçüncü sırada yer almakta, istihdam açısından ise tekstil sektöründen sonra ikinci sırada bulunmaktadır.

Yörenin inşaa faaliyetleri açısından oldukça hareketli olması, taş ve toprağa dayalı sanayi sektörünün gelişmesine zemin hazırlamıştır. 2001 yılında sadece 4 işletme bu alanda faaliyet gösterirken 2011 yılında bu sayının 38'e yükselmiş olması, bu alandaki gelişmeyi göstermesi açısından önemlidir. Benzer bir gelişme işletmelerin istihdama katkısında da yaşanmakta, 2001 yılında 270 kişinin çalıştığı sektör 2011 yılına gelindiğinde 1103 kişiye çalışma sahası yaratmış bulunmaktadır. Halen yörede çok sayıda mermer, kum/çakıl, mıcır, parke taşı, karo, cam ve asfalt malzemesi üreten işletmeler faaliyetlerini sürdürmektedirler.

İl sanayisi için oldukça değerli olan taş ve toprağa dayalı ana sanayi koluna detaylı olarak bakıldığında inşaa yapı malzemeleri üretiminin öne çıktığı görülmektedir. Bu çerçevede il'de ilk kurulan sanayi işletmelerinden biri olan çimento fabrikası (1976) uzun yıllar yöre ve yakın çevresinin ihtiyacını karşılayan büyük bir işletme olarak değer kazanmış ve halen il sanayi istihdamında önemli bir yer tutmaya devam etmektedir.

2011 yılı verilerine göre Adıyaman'da 7 adet çimento/hazır beton üreten işletme yer almaktadır. Bu işletmeler sayıca mermer işleyen işletmelerin gerisinde olmakla birlikte, istihdam açısından ilk sırayı almış bulunmaktadır (Tablo 3). Bu çerçevede taş ve toprağı işleyen toplam işletmelerin %21'ini oluşturan mermer işletmeleri ilk sırada yer almakta, istihdamın ise yaklaşık %18'ini teşkil etmektedirler. Çimento ve hazır beton üreten işletmeler ise toplam işletmelerin %18'inden biraz fazlasını, istihdamın ise %32'sini oluşturmuş bulunmaktadır.

Taş ve toprağa dayalı sanayi ana kolunda faaliyet gösteren diğer işletmeler ise kum, çakıl, mıcır ve taş gibi yapı ve inşaa malzemelerinin üretim ve işlenmesine yönelik faaliyet gösteren işletmelerdir. Sayıları 12'yi bulan bu tip işletmeler aynı zamanda sözü edilen sanayi grubunda en fazla istihdam yaratan işletmeler durumundadır.

Adıyaman ilinde taş ve toprağa dayalı sanayi ana kolunda faaliyet gösteren işletmeler içinde en fazla miktarda istihdam sağlayan işletme Adıyaman Merkez ilçe sınırları içinde konumlanmış olan ve 2002 yılında üretime geçen Çimko Çimento ve Beton San. Ticaret AŞ'dir. Çimento ve hazır beton üreten bu işletme 2011 yılı verilerine göre 239 kişi istihdam etmektedir.

Petrol ve Petrol Ürünleri Sanayi: Adıyaman'da petrolün 1971 yılında il keşfinden itibaren bu mineral il ekonomisinde yer edinmeye başlamıştır. Halen Türkiye ham petrol üretiminin yaklaşık %30'unu sağlayan Adıyaman ilinde, 191 kuyuda üretim gerçekleştirilmekte ve yeni kuyuların açılmasına da devam edilmektedir. Her ne kadar üretilen ham petrol il dışındaki rafinerilerde işlense de,

petrol çıkarımı ve sevkiyatı il'de önemli bir istihdam yaratmış bulunmaktadır.

Hâlihazırda işletme sayısı bakımından, tekstil, gıda, taş ve toprağa dayalı ana sanayi sektörlerinin gerisinde olmakla birlikte (%6), petrol ve petrol ürünleri sanayi, istihdam açısından tekstil sektöründen sonra %15'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Bu istihdam miktarının yakalanmasında belirleyici faktör kuşkusuz ham petrol çıkarımı olmaktadır. Petrol ve petrol ürünleri sanayi ana kolunda faaliyet gösteren işletmelerin yarısından fazlası bu alanda faaliyet gösterirken, çalışanlar açısından da aynı sanayi alt kolu %90'la yaklaşan bir pay edinmiş bulunmaktadır (Tablo 3).

Ham petrol üretimi yanında özellikle LPG dolumu ve madeni yağların üretimi de petrol ve petrol ürünleri sanayi dalında öne çıkan işletmelerdir. Bu çerçevede 6 işletmenin faaliyet gösterdiği LPG ve tüp dolu alt sektörü istihdam ettiği 162 kişiyle petrol üretiminden sonra gelmektedir.

Petrol ve petrol ürünleri ana sanayi kolunda en fazla istihdam yaratan işletme ise, Merkez İlçe sınırları içinde yer alan Güney Yıldızı Petrol Üretim Sondaj Müth. ve Tic. A.Ş.'dir. 1998 yılında üretime geçen bu işletme 650 kişiye istihdam sağlamış bulunmaktadır.

Ana Metal Sanayi: Daha önce ifade edildiği üzere Adıyaman, inşa faaliyetlerinin hızla devam ettiği ve bu yönde gelişme potansiyelinin bulunduğu bir saha durumundadır. İlçeler itibarıyla farklı karakterde olmakla birlikte, gerek konut yapımı ve gerekse altyapı ile kamu tesislerinin inşası hızla devam etmektedir. Bu tür çalışmalarda ihtiyaç duyulan metal ürünlerin teminiyle ilgili sanayi tesisleri sayıca fazla olmamakla birlikte il genel sanayi yapısı içinde yerini almış bulunmaktadır.

11 işletmenin faaliyet gösterdiği ve 144 kişinin istihdam edildiği ana metal sanayi dalı, toplam sanayi işletmeleri içinde %4'lük bir pay almakta ve toplam sanayi istihdamının % 1'inden fazlasını sağlamaktadır.

Ana sektör içinde alt sanayi kolları açısından değerlendirildiğinde tel/çivi üreten işletme sayısının öne çıktığı görülmektedir. Toplam ana metal sanayi işletmelerinin %62'sini oluşturan bu faaliyet alanını çelik kapı imalatı takip etmektedir (Tablo 3).

Ana metal sanayi alanında en fazla istihdam yaratan işletme, 2004 yılında üretime geçen ve konteynır üreten Bozgün Mühendislik Gıda Taşıma Sanayi Mamulleri İmalat ve Ticaret Ltd. Şti'dir. Adıyaman Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren bu işletme 27 kişi istihdam etmektedir.

Plastik Sanayi: Ana metal malzemeleri üreten sanayilere benzer özellikler plastik sanayi alanında da karşımıza çıkmaktadır. PVC, plastik mobilya, plastik torba ve plastik boru üreten sanayi işletmeleri sözü edilen sanayi faaliyet alanında karşımıza çıkan işletmelerdir. Toplam 10 işletmenin faal olduğu bu alanda 367 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 3).

Plastik sanayi, Adıyaman genel sanayi yapısı içinde, gerek işletme sayısı bakımından (%4) ve gerekse istihdam açısından (%3) diğer sektörlerle göre daha az etkin bir yer tutmaktadır. Bu sektörde plastik çuval üreten ve Adıyaman Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren Üçler Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret. Ltd. Şti. çalıştırdığı 126 kişiyle en fazla istihdam yaratan işletme durumundadır.

Makine ve Teçhizat Sanayi: Adıyaman genel sanayi yapısında makine ve teçhizat alanında faaliyet gösteren işletmeler daha çok bina iç donanım ihtiyacı olan asansör ile enerji ve haberleşme hatlarının oluşturulmasında kullanılan çelik direkler üzerine yoğunlaşmış bulunmaktadır. Geçmişte çok sayıda olan tarım makineleri üretimi nispeten gerilemiş durumdadır. 10 adet işletmenin faaliyet gösterdiği bu alt sektörde 195 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 3). 4 işletmenin faal olduğu asansör imalatı, alt sektörler bakımından öne çıkarken, en fazla istihdam yaratan işletme Gölbaşı Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren Getsan Gölbaşı Elektrik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti'dir. Trafo imal eden bu işletme toplam 30 kişiye istihdam sağlamaktadır.

Kimyasal Ürünler Sanayi: Kimyasal ürün üretimine odaklanan bu ana sanayi kolu, il genel sanayi yapısı içinde ağırlığı oldukça az olan bir saha durumundadır. Toplam 8 işletmenin faaliyet gösterdiği kimyasal ürünler sektöründe 135 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 3). Bu bakımdan toplam sanayi işletmelerinin %3'ü, toplam istihdamın ise %1'inden biraz fazlası bu sektörde yer almaktadır.

Kimyasal ürünler ana sektörü içinde yer alan alt sanayi kollarına bakıldığında her hangi birinin öne çıkmadığı görülmektedir. Belirtilen grupta yer alan işletmeler içinde en fazla istihdam yaratan işletme 1994 yılında faaliyet geçen ve veteriner aşıları imal eden Vetel Hayvan Sağlığı Ürünleri A.Ş.'dir. Adıyaman merkez ilçe sınırları içinde yer alan bu işletme 48 kişiye çalışma imkânı sağlamış bulunmaktadır.

Mobilya Sanayi: Mobilya ana sanayi kolu da il genel sanayisi içinde gerilerde kalan bir alan durumundadır. Toplam 7 işletmenin faaliyet gösterdiği bu sanayi kolunda 173 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 3).

Toplam sanayi işletmeleri içinde %3'lük pay sahibi olan mobilya sektörü işletmeleri, toplam istihdamın %2'lik bölümünü oluşturmaktadır. Bu alanda en fazla istihdam yaratan işletme ise, Adıyaman organize sanayi bölgesinde faaliyet gösteren ve 46 kişiyi istihdam eden Kurtoğlu Laminant Mobilya ve Dayanıklı Tüketim Maddeleri Şti'dir.

Deri ve Deri Ürünleri Sanayi: Deri ve deri mamulleri alanında az sayıda işletmenin faaliyet gösterdiği Adıyaman sanayinde, bu işletmeler büyük bir bölümüyle ayakkabı imalatı üzerinde odaklanmış bulunmaktadır. Toplam 4 işletmede 95 kişinin istihdam edildiği bu ana sektör (Tablo 3), toplam sanayi işletmeleri varlığının ancak %1'ini teşkil etmektedir (Tablo 1). Adı geçen ana sanayi kolunda faaliyet gösteren işletmeler içinde en fazla istihdam yaratan işletme Besni ilçesinde bulunan ve ayakkabı imalatı

alanında faaliyet gösteren Canbey Ayakkabı Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.dir. Bu işletmede 51 kişi çalışma imkânı bulmaktadır.

Kâğıt Sanayi: Ana sektörler kapsamında son olarak ele alacağımız sanayi üretim alanı kâğıt ve kâğıt ürünleri sanayi dalıdır. Bu alan, Adıyaman ilinde en az sayıda işletmenin yer aldığı ve istihdama katkısı en az düzeyde olan sektör niteliğindedir.

Adıyaman'da İmalat Sanayi İşletmelerinin İstihdam Büyüklükleri

Adıyaman'da sanayi işletmeleri istihdam ettikleri nüfus büyüklüklerine göre değerlendirildiğinde genel anlamda küçük ve orta ölçekli işletmelerim hâkim olduğu bir yapı izlenmektedir. Bu çerçevede 10 ile 49 kişi arasında istihdam sağlayan işletmeler toplam işletme sayısının %64'ünü oluştururken, toplam istihdamın ise %33'ünü teşkil etmektedirler. Bu işletme ölçeğini toplam işletmelerin %20'sini oluşturan, toplam istihdamın ise ancak %3'ünü sağlayan 1–9 kişi istihdam eden küçük işletmeler takip etmektedir. Böylece 1–49 arasında çalışana sahip işletmeler toplam işletmelerin %84'ünü, toplam istihdamın ise %36'sını sağlamış bulunmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Adıyaman'da sanayi işletmelerinin istihdam büyüklükleri.

Table 4: Employment size of industrial enterprises in Adıyaman.

İşletme ölçeği	İşletme Sayısı	Payı %	İstihdam Miktarı	Payı %
1–9	51	20	269	3
10–49	166	64	3549	33
50–99	21	8	1381	13
100–199	10	4	1416	13
200+	11	4	4009	38
Genel Toplam	259	100	10633	100

Kaynak: Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Kayıtları (2011).

Adıyaman İlinde Küçük Sanayi Siteleri ve Organiz Sanayi Bölgeleri

Belirlediği gibi sanayinin kuruluş yeri seçiminde; hammaddeye yakınlık, enerji ve su kaynaklarının varlığı, ucuz işgücü, pazara yakınlık ve ulaşım imkânlarının gelişmiş olması gibi faktörler etkili olmaktadır. Bütün bu gerekliliklerin yanında, günümüzde sanayi faaliyetlerinin organize bir şekilde gerçekleştirilmesi, kontrolünün sağlanması ve gerekli altyapı hizmetlerinin daha sağlıklı verilebilmesi için mekânsal düzenlemelerin yapılması da kaçınılmaz bir gereklilik arz etmektedir. İşte bu ihtiyacın giderilmesi için Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) gibi düzenlemeler ortaya çıkmıştır.

Belirtilen kapsamda Adıyaman ilinde, 3'ü faaliyete geçmiş 1'i ise inşa aşamasında olan 4 adet Küçük Sanayi Sitesi, yine bir bölümü kısmen tamamlanmış olan 4 adet Organize Sanayi Bölgesi yer almaktadır (ADİYAMAN VALİLİĞİ, 2010).

Diğer taraftan bütün işletmelerin ancak %4'ünü oluşturan 4 adet işletme, toplam istihdamın %38'i gibi yüksek bir değer sağlayabilmektedir. Bu veriye 100 ile 199 arasında istihdam sağlayan 10 adet işletme de eklendiğinde, büyük ölçekli sayılabilecek ve toplam işletme sayısının ancak %8'ini oluşturan işletmelerin, toplam istihdamın yarısından fazlasını sağladığı görülmektedir.

Adıyaman ilinde en fazla istihdam sağlayan ilk 10 işletmenin toplam istidamdaki payı göz önüne alındığında, işletmelerin ölçekleri daha iyi anlaşılacaktır. Bu çerçevede 3 adedi ham petrol çıkarımı, 1 adedi çimento ve hazır beton üretimi, 6 adedi ise tekstil sanayi alanında faaliyet gösteren 10 işletmenin, toplam 3793 kişiye iş imkanı sağladığı görülmektedir. Bu sayı aynı zamanda toplam istihdamın da %36'sı anlamına gelmektedir.

İl'de işletmelerin ölçekleri konusunda dikkat çeken diğer bir husus ise en fazla istihdam yaratan işletmelerin büyük ölçüde tekstil alanında faaliyet gösterdiğidir. Bu durum bir yandan il genel istihdamı, diğer taraftan sanayi sektörü istihdamı açısından tekstil sektörünün anlamını ve öneminin açıkça ortaya koymaktadır.

Adıyaman'da da özellikle 1980'li yıllardan itibaren sanayi faaliyetlerinde meydana gelen canlanma Küçük Sanayi Siteleri'nin kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede İl'de ilk Küçük Sanayi Sitesi inşasına 1985 yılında başlanmış ve 1988 yılında faaliyete geçmiştir. 350 işyeri kapasitesine sahip Adıyaman Küçük Sanayi Sitesinde günümüzde doluluk oranı %100'e ulaşmıştır.

1989 yılında faaliyet geçen 258 işyeri kapasiteli Besni ve 60 işyeri kapasitesine sahip Gölbaşı Küçük Sanayi Sitelerinde ise henüz tam doluluk oranı yakalanamamıştır. Yine 150 işyeri kapasitesi olan Kâhta Küçük Sanayi Sitesinde ise inşa çalışmaları devam etmektedir.

Kuşkusuz sadece Küçük Sanayi Siteleri değil, günün gereklerine uygun düzenlemeler olan Organize Sanayi Bölgeleri de Adıyaman sanayi hayatında yer almaya başlamış bulunmaktadır. Bu çerçevede Adıyaman'da ilk Organize Sanayi Bölgesi, Merkez ilçede 1991 yılında faaliyete geçmiştir. 89 parselden oluşan bu Organize Sanayi Bölgesinde 65 parselde üretim yapılan işletmeler faaliyet göstermektedir. 43 parselden oluşan Besni Organize Sanayi

Bölgesi ile 32 parselden oluşan Gölbaşı Organize Sanayi Bölgesinde ise çok az sayıda işletme hâlihazırda faaliyet göstermektedir. 2009 yılında altyapı çalışmalarına başlanan Kâhta Organize Sanayi Bölgesinde ise inşaa faaliyetleri devam etmektedir.

Adıyaman'da Sanayiinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Adıyaman ilinde sanayi alanında yaşanan sorunlar değerlendirildiğinde, bunların büyük ölçüde sanayi faaliyetlerine geç katılım, faaliyetlerin planlı bir şekilde organize edilememesi ve bu faaliyetlerin il genelinde dengesiz dağılışımdan kaynaklandığı görülmektedir. Bu bakımdan Malatya, Gaziantep, Şanlıurfa gibi sanayisi gelişmiş komşularının varlığı ve Adıyaman'ın, sanayinin kuruluş koşulları bakımından bu illerle rekabet şansının zayıf kalması, il'de sanayinin kurulması ve gelişmesinin istenilen düzeyde gerçekleşmesine engel teşkil etmiştir.

Kuşkusuz sadece çevre illere göre durumu değil, aynı zamanda, uzun süre ekonomisi neredeyse tamamen tarımsal üretime dayanan il'de, sermaye birikiminin yetersiz olması, dış sermayenin ise bu sahada yatırım yapmakta çekingen davranması, merkezi ulaşım ağlarına göre sapa bir mevkiye sahip olması, pazar payı açısından komşu illere göre dezavantajlı bir durum göstermesi gibi nedenler, sanayinin gelişiminde sınırlayıcı faktörler olmuştur.

Bu kısıtlamalar, 1990'lı yıllardan itibaren devlet teşvikleri yoluyla aşılmaya çalışılmış, ancak bölgeye tahsis edilen sermayeye rağmen, büyük ölçüde idari kontrolün zayıflı nedeniyle, teşviklerde bir takım suistimaller yaşanmış, kısa vadede daha yüksek kârlar elde etmek amacıyla alınan teşviklerin başka illerde yatırıma dönüştürülmesi veya inşaa halindeyken teşvik alınması, ancak sonrasında tesisin

Adıyaman'da belirgin olarak sanayi alanında bir uzmanlaşmadan söz etmek mümkün görünmemektedir. Bu sebeple bir yandan genel olarak sanayinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler yürütülürken, Adıyaman'a özgü sanayi ürünlerinin yaratılmasına öncelik verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sanayinin çeşitlendirilmesi ve doğrudan ihracata yönelik ürünlerin ortaya konulmasının paralel bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Devletin sağaldığı teşvikler, il'in sahip olduğu ham madde zenginliği, işgücüne ilişkin avantajlar, Adıyaman'da sanayinin gelişmesi sürecinde olumlu veriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, halen mevcut sanayi işletmelerinin büyük ölçüde Merkez ilçe sınırları dahilinde yer alması, özellikle istihdam konusunda çok kısıtlı potansiyellere sahip olan ilçelerde ise sanayinin neredeyse hiç olmaması bir dengesizliği ortaya çıkarmaktadır. Bu durum zaten ekonomik nedenlerle göçe eğilimli olan çalışabilir nüfusun il dışına olmasa da il içinde bir nüfus hareketine katılmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

tamamlanmaması gibi yerel nedenler dolayısıyla istenen gelişme düzeyi sağlanamamıştır.

Genel anlamda 2000 yılından itibaren devam eden devlet teşviklerine ek olarak, büyükşehirlerde belli bir mesleki donanım ve sermaye birikimine ulaşan yöre insanlarının işletmelerini Adıyaman'a taşıması veya burada yeni işletmeler tesis etmesi, özellikle tekstil alanında sanayi işletmeleri sayısında belirgin artışların yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Yaşanan bu olumlu gelişmelere karşın, halen sanayinin yapısı, dağılışı ve pazarla ilişkileri bakımından Adıyaman'da çeşitli sorunlar varlığını sürdürmektedir. Bu çerçevede en büyük sorunlardan birini, il'de en fazla sayıda işletmenin faaliyet gösterdiği tekstil sektöründe fason üretim tarzının yaygın olmasıdır. Özgün markaların yaratılamaması, doğrudan ulusal ve özellikle ihracata dayalı pazarlamanın gerçekleştirilememesi, il sanayi hayatına istihdam açısından katkı sağlamasına karşın, bu sektörün sermaye birikimi bakımından etkisiz kalmasına yol açmaktadır.

Tekstil sanayi sektörüyle birlikte, yukarıda belirtilen özellikle pazarlamaya ilişkin sorunlar nedeniyle, katma değeri düşük olan gıda sanayinin yaygın olarak il'de yer alması bir diğer dezavantajı teşkil etmektedir.

İl genel sanayi istihdamında oldukça büyük bir paya sahip olan ham petrol üretiminde ise faaliyetlerin sadece petrol çıkarımı üzerine odaklanmış olması ve işlemeye yönelik işletmelerin yer almaması, Türkiye petrol üretiminin önemli bir bölümünü sağlayan ilin bu zenginlikten yeterince yararlanmasını sınırlamaktadır.

Genel olarak sanayi üretiminde, gerek ülkeler ve gerekse ülkelerin bölge veya illerinde temel eğilim uzmanlaşma yönünde olmaktadır. Bir veya birden fazla sanayi sektöründe veya ürününde uzmanlaşmış, ülkeler veya bölgeler o sektörde pazar hâkimiyetini elinde toplamakta ve yönlendirici bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda

Transit yol ağlarına göre zaten dezavantajlı bir durum arz eden Adıyaman, Atatürk barajının inşaa edilmesiyle birlikte tamamen bir çıkmaz sokağa dönüşmüştür. Bugün baraj üzerinde araçların geçmesi feribotlarla kısmen mümkün olmakla birlikte, karayolu ulaşımının kesintisiz sağlanması bakımından zorunlu olan köprü'nün bir an önce tamamlanması gerekmektedir.

Sadece yakın çevre pazarlarına değil aynı zamanda uzak pazarlara erişim sağlanması yöre sanayinin gelişmesinde önemli bir faktör durumundadır. Bu bakımdan başta büyük limanlar olmak üzere merkezi ulaşım noktalarına erişimin kolay, hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi zorunluluk arz etmektedir.

Bu bakımdan bir yandan karayolu ağı daha rantabl hale getirilirken, diğer taraftan Gölbaşı ilçesinde yer alan ve etkinliği oldukça düşük olan demiryolu hattı ve istasyonunun özellikle yük ulaştırması bakımından daha aktif hale getirilmesi ve hattın Adıyaman merkez ve Kâhta

ilçesine kadar uzatılması demiryolu ulaşımı açısından il'e avantaj sağlayacaktır.

Adıyaman'da sanayinin gelişmesine katkı sağlayacak bir diğer husus ise, sanayileşme bakımından daha ileri bir düzeyde olan komşu illerle etkileşim imkânlarının yaratılmasıdır. Şanlıurfa, Gaziantep, Malatya ve Kahramanmaraş gibi çevre illerden sanayi yatırımlarının cezbedilmesi durumunda, genel coğrafi şartlar açısından mevcut dezavantajların kısmen avantaja dönüştürülmesi mümkün olabilecektir.

SONUÇ

Kalkınmakta öncelikli yöre kapsamındaki illerden bir olan Adıyaman ekonomik sektörler bakımından hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Şehirleşmenin gelişmesiyle birlikte il genelinde klasik ekonomik faaliyetlerde bir çeşitlenme ortaya çıkmaktadır.

1954 yılında il haline getirilmiş olmasına karşın, uzun süre tarıma dayalı ekonomik yapısı pek değişmeyen Adıyaman'da, 1990'lı yıllardan itibaren başta hizmetler sektörü olmak üzere sanayi faaliyetleri genel ekonomideki ağırlıklarını arttırmaya başlamışlardır. Halen tarım sektörü

KAYNAKÇA

- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (1967). *Adıyaman 1967 İl Yıllığı*. Adana.
- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (1994). *Adıyaman 1994 İl Yıllığı*. Ankara.
- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (1998). *Adıyaman. 75. yıl Armağan Kitabı*. Ankara.
- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (2006). *Adıyaman İl Çevre Durum Raporu*. Adıyaman.
- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (2010). *Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2009 Yılı Çalışma Raporu*. Adıyaman.
- ADİYAMAN VALİLİĞİ. (2011). *Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Sanayi İşletmeleri Kayıtları*. Adıyaman.
- AFET İNAN A. (1972). *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı – 1933*. Ankara. Türk Tarih Kurumu Yayını.
- ARDEL A. (1943). "Cumhuriyet Devrinde Endüstri" *Türk Coğrafya Dergisi* III/IV:316-326.

il ekonomisi için önemini büyük ölçüde muhafaza etmekle birlikte, ekonominin gelişme yönü sanayi sektörü lehine olmaktadır. Adıyaman iline yönelik teşviklerden en fazla imalat sanayi sektörünün yararlanması, 2009–2010 döneminde ile verilen toplam 57 teşvik belgesinden 28'inin imalat'a yönelik olması (HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI, 2010:60) bunu teyit eder niteliktedir.

Ancak devlet tarafından sağlanan teşvikler ve yöre halkının çabaları, Adıyaman'ın Türkiye sanayileşme sürecinde rekabet edebilir duruma gelmesi için yeterli olmamaktadır. Sanayinin büyük ölçüde tekstil, gıda ve petrol ürünleri sektörlerinde yoğunlaşması, bunun yanısıra, tekstilde fason üretim, gıdada marka değeri olmayan dolayısıyla katma değeri düşük ürün işlemeye dayalı olması, petrol sektöründe ise sistemin petrol çıkarımına dayalı olması engelleyici faktörler olmaktadır.

Yaşanan çeşitli olumsuzluklara ve dezavantajlı durumlara rağmen, Adıyaman ili, sanayi potansiyeli olan bir saha durumundadır. Dolayısıyla ilin gelecekteki sanayisinin yapısı bu potansiyelin değerlendirilmesine göre şekillenecektir.

- ERGİNÖZ A.S. (2001). *Adıyaman Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması*. Ankara. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yayını.
- HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI. (2010). *Yeni Yatırım Teşvik Sistemi 1.Yıl Uygulama Sonuçları*. Ankara. Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü Yayını.
- İŞİK, Ş. (2000). "Türkiye'de Sanayi Faaliyetlerinin Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler (1982-1996)" *Ege Coğrafya Dergisi*. 11: 111-130.
- MUTLUER, M. (2003). "Türkiye'de Yeni Gelişen Sanayi Odakları" *Ege Coğrafya Dergisi* 12:13-27.
- TÜİK. (2011). "Bitkisel Üretim İstatistikleri" <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tbid=45&ustid=13> son erişim 20.10.2011.
- ÜNAL, Ç. (2010). "Türkiye'de İmalat Sanayinin 1. Düzey Bölgelerindeki Gelişimi ve Karşılaştırılması" *Türk Coğrafya Dergisi* 56:39-54.
- YAŞAR, O. (2004). "Anadolu'da Son Dönemde Sanayileşme Yarışına Katılan İller" *Doğu Coğrafya Dergisi* 11:117-150.